

COMUNICAREA DIDACTICĂ ÎN CONTEXTUL APLICĂRII CONCEPTELOR ADEVĂR, CORECTITUDINE/VALIDITATE

Valentin CUȘCĂ, dr., conf. univ.

Summary

The topic aims to develop a set of aspects that are related to didactic communication's peculiarities – communication that is a special form of communication, identified in connection with the didactic process. The essence of communication is that it represents a sort of relationship that connects two or more speakers that share information, understanding each other and influencing each other. The codes of the didactic communication are: word, gesture, image, sound, movement, emotional states. Under the guidance of the teacher, the receivers of the information acquire new knowledge, rules, laws that are scientific truths.

Schimbarea concepției comunicative promovată în învățământ pune în mod acut problema educării cu și mai multă sârguință a capacității comunicative, deopotrivă la profesor și la student, concomitent cu îmbunătățirea comunicării de ansamblu din cadrul universitar. Comunicarea are semnificația unei valori umane și sociale, motiv pentru care educarea comunicării constituie un scop în sine, un obiectiv major al învățământului.

Cerințele de comunicare ale învățământului superior sunt într-o continuă creștere, motiv pentru care ea își multiplică formele de comunicare și își sporește exigențele față de actul comunicării. O astfel de evoluție obligă cadrul didactic să devină un bun profesionist al comunicării didactice, atât în planul stăpânirii tehnicii comunicării, cât și în cel al rezonării receptorului, în cel al influențării formării personalității acestuia sub multiple aspecte, competența comunicativă căpătând, în felul acesta, o valoare integrativă a aptitudinii sale pedagogice.

Comunicarea este un proces relațional, în cadrul căruia doi sau mai mulți interlocutori fac schimb de informații, se înțeleg și se influențează între ei. Codurile folosite în comunicare sunt: cuvântul, gestul, imaginea, sunetul, mișcarea, stările afective.

Conform Dicționarului de pedagogie, comunicarea didactică este parte fundamentală a procesului de învățământ în care elevii, sub îndrumarea cadrului didactic, dobândesc noi cunoștințe, reguli, formule, legi. În pedagogia tradițională, comunicarea didactică era considerată numai acțiune de predare, studentul având un rol de simplu receptor.

Reconsiderând rolul studentului în cadrul concepției învățământului centrat pe student în cadrul procesului educațional, pedagogia modernă acordă o atenție deosebită metodelor activ-participative, conlucrării dintre student și cadrul didactic, toate acestea fac din comunicarea didactică un proces complex și viu. Studentul devine astfel subiect al învățării, iar profesorul moderator al acestui proces.

Comunicarea didactică reprezintă o formă particulară de comunicare, specifică procesului didactic. La nivelul comunicării didactice interferează mai multe tipuri de comunicare:

- comunicare orală (dominantă) și comunicare scrisă;
- comunicare verbală, paraverbală și nonverbală;
- comunicare referențială (prin care se transmit cunoștințe teoretice) și comunicare atitudinală (se transmit sisteme de valori, criterii de apreciere a valorilor).

Învățământul este, prin excelență, un domeniu puternic comunicant la toate nivelurile. Această apreciere este cu atât mai evidentă, dacă vom privi lucrurile prin prisma pedagogiei moderne a comunicării, pentru care:

- relația instructivă (educativă) este eminentă o relație de comunicare, ce dă naștere unui tip specific de limbaj – limbajul didactic sau pedagogic pe care se bazează. Ceea ce nu înseamnă că învățământul este reductibil la comunicare, ci evidențiază o recunoaștere a comunicării ca parte constitutivă și vitală a procesului instructiv-educativ;

- ca parte constitutivă și vitală de învățământ, comunicarea se implică activ și creator în structurarea acestuia;

- comunicarea constituie una din condițiile fundamentale desfășurării procesului de învățământ, de unde concluzia că a organiza condițiile învățării înseamnă a organiza comunicările care se produc în sala de studiu, a organiza și controla schimburile de semnificații ce au loc între profesor și studenți.

Extinzând lucrurile, comunicarea contribuie la formarea și cristalizarea comunității ca mediu mai larg care intervine într-o manieră favorabilă la stimularea învățării și a unei activități didactice de calitate. Este important de subliniat faptul că mediul universitar pedagogic constituie locul unde se învață comunicarea, unde se deprinde și se perfecționează comunicarea, unde se elaborează comunicarea, unde se educă (cultivă) comunicarea. Aici, comunicarea are semnificația unei valori umane și sociale, motiv pentru care educarea comunicării constituie un scop în sine, un obiectiv major al educației.

Un subiect mereu inepuizabil dintotdeauna a fost conceptul de *adevăr*, datorită anumitor aspecte contradictorii, pe care acesta le implică. Problema adevărului apare în procesul de generare a unei cunoștințe, inclusiv în procesul didactic, când apare un subiect/temă de realitate științifică extrem de riguros și atunci cunoașterea se desfășoară numai între două valori: adevăr și fals care reflectă acest subiect în gândirea rațională.

Conștiința omului modern percepe adevărul ca ceva abstract, ce nu conține nici o idee, nici o formă. El e o simplă stare de a fi? Bineînțeles că nu. Adevărul pe scara timpului în procesul de evoluție a societății umane a devenit un concept de teorii și criterii. Nu este oare adevărul, inclusiv cel științific, predat la lecție, o valoare umană? Din punct de vedere gnoseologic, problema adevărului se leagă de problema limitelor cunoașterii, „ce este posibil să știu”, după Immanuel Kant. Ce anume constituie valabilitatea în cazul adevărului, ca valoare teoretică? Răspunsul clasic a condus la teoria adevărului corespondență: „ceea ce spunem spre a fi adevărat, trebuie să corespundă realității”. Cu alte cuvinte, avem adevărul ori de câte ori ne subordonăm imperativului acestei norme. Charles S. Peirce, care s-a temut de abordarea subiectivistă a adevărului, prin teoria sa a consensului, dezvoltă în *Fixarea convingerii* ideea că, față de alte metode subiective, metoda științifică prezintă avantajul că instanța în raport cu care se *confruntă* o convingere în vederea „fixării” este realitatea. Realitatea, prin confruntare cu ea, întemeiază între noi consensul, constituie adică valabilitatea. La nivelul sistemelor teoretice, valabilitatea ia naștere prin impunerea coerenței drept criteriu al adevărului.

Astfel adevărurile științifice formează conținutul didactic în orice formă de activitate (prelegeri, seminare, laboratoare etc.), care este explicat și urmează a fi înțeles. Corectitudinea/validitatea constituie caracterul logic coerent al discursului didactic.

Definit în termeni de comunicare, procesul de învățământ apare ca o înlanțuire teoretică infinită, de situații de comunicare cu specific didactic. Profesorul trebuie să armonizeze acțiunea la nivelul experienței lingvistice a studenților cu care lucrează. Mesajul didactic trebuie să fie structurat, preluat și prezentat în concordanță cu posibilitățile de receptare ale studenților. Este o problemă care ține de capacitatea educatorului de a-și adapta comunicarea la nivelul maturității intelectuale a receptorilor. Nu întotdeauna comunicarea didactică se realizează așa cum ne-am propus, deoarece pe parcursul comunicării pot apărea și blocaje. Blocajele de comunicare pot interveni atunci când cadrul didactic are o exprimare neclară, vorbește prea încet sau prea repede, nu creează motivații, studenții nu au cunoștințele necesare pentru a înțelege comunicarea sau nu sunt bine fixate, influențând negativ cunoștințele noi. Limbajul înseamnă comunicare, dar nu se comunică nimic dacă vorbirea e lipsită de sens.

Referitor la optimizarea comunicării trebuie să recunoaștem că, nu de puține ori, profesorul trăiește cu impresia că vorbele sau mesajele sale ajung la destinație așa cum gândește el, că sunt receptate de audienți păstrând aceleași înțelesuri, aceleași semnificații cu ale sale. Din păcate, lucrurile nu decurg întotdeauna așa, mesajele receptate au tendința de a se îndepărta, mai mult sau mai puțin, de sensurile emise sau originale,

uneori să fie chiar diferite. Numai că actul comunicării didactice poate fi protejat de posibile variații și deviații, distanțări sau deteriorări nedorite prin intervenția feed-back-ului. În reglarea propriei comunicări, cadrul didactic trebuie să țină seama de mimica receptorilor, de gesturile, expresiile și mișcările lor, reacții care devin simptomatice pentru ceea ce simt, înțeleg, acceptă, doresc aceștia. El poate sesiza direct și abil, din mers, starea de spirit a studenților și astfel să valorifice la maximum comportamentul acestora în beneficiul optimizării comunicării. Pornind de aici, cadrul didactic poate să-și restructureze sau să amelioreze demersul didactic de moment și nu, în ultimul rând, să-și regleze viteza și ritmul propriei vorbiri.

Actul comunicării devine eficient atunci când favorizează o implicare activă din partea studentului, o angajare cu toate forțele sale intelectuale și afective în procesul receptării. Astfel, receptarea depășește simpla percepere a unor conținuturi audiate. A produce interlocutori activi, a-i determina pe studenți să urmărească cu interes și să manifeste o atitudine activă în cursul ascultării constituie un indicator al competențelor pedagogice a cadrului didactic.

Importante sunt rezultatele formative ale procesului educațional care se materializează în competențele achiziționate de studenți – competențe cognitive, abilități și deprinderi, convingeri, atitudini, valori, responsabilități. Toate acestea – în spiritul adevărului, care este temelia educației și a dezvoltării spiritului creativ și critic.

Bibliografie

1. Botezatu, P., Adevărul despre adevăr, Ed. Junimea, Iași, 1981.
2. Botezatu, P., Constituirea ilogicității, București, 1992.
3. Dumbraveanu, R., Pâslaru, Vl., Cabac, V., Competențe ale pedagogilor, Interpretări, Chișinău, 2014.
4. Enescu, G., Tratat de logică, Ed. Lider, București, 2007.
5. Ioan, P., Orizonturi logice, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995.
6. Vianu, T., Filosofia culturii și teoria valorilor, Nemira, 1998.